

Innhold

Forord	11
Kapittel 1	
Atomet og periodesystemet	13
1.1 Kjemi og atomet	13
Atomet består av protoner, nøytroner og elektroner	14
Grunnstoffer	14
Atomnummer og massenummer	15
Isotoper	16
1.2 Periodesystemet	17
Metaller, halvmetaller og ikke-metaller	18
Blokker	19
Atommasse	20
Atomradius	21
1.3 Elektronet og Bohr-modellen	22
Skall	22
1.4 Ioner	23
Ioner og periodesystemet	25
Ioniseringsenergi	27
Ioner fra overgangsmetaller	28
Sammensatte ioner	29
1.5 Elektroner og orbitaler	29
Sannsynlighetsfunksjoner	29
Orbitalenes energi og form	30
Elektronkonfigurasjon	32

Kapittel 2	
Den kjemiske bindingen	41
2.1 Kjemisk binding	41
Elektronaffinitet og elektronegativitet	42
Dipoler	45
2.2 Lewis-strukturer	46
Oktettregelen	47
Eksempler på Lewis-strukturer	47
Ioniske forbindelser	50
2.3 Metallbindinger	52
2.4 Intermolekylære krefter	54
Intermolekylære krefter og fysiske egenskaper	55
2.5 Navnsetting av uorganiske forbindelser	60
Kapittel 3	
Kjemisk sammensetning og kjemiske reaksjoner	69
3.1 Kjemisk sammensetning	69
Atommasse og formelmasse	70
Masseprosent	71
Målinger og enheter	73
3.2 Stoffmengde og mol-begrepet	73
Stoffmengden til faste stoffer	74
Stoffmengden til væsker	77
3.3 Kjemiske løsninger og molaritet	79
Lage kjemiske løsninger	80
Fortynningsformelen	82
3.4 Kjemiske reaksjoner	84
Loven om massenes bevarelse og balansering av reaksjonslikninger	84
Balansering av avanserte reaksjonslikninger	89
3.5 Støkiometri	90
Begrensende reaktant	94
Kapittel 4	
Tilstander og gasser	101
4.1 Tilstander	101
De tre tilstandene på partikkelnivå	103
Løst i vann (aq)	106
Fasediagram for rene stoff (enkomponent)	107
4.2 Gasslovene	109
Enheter	109
De fire gasslovene	110
4.3 Den ideelle gassloven	113
4.4 Partialtrykk	116

Kapittel 5

Termodynamikk og energi	123
5.1 Energi og energioverføring	123
System og omgivelser	124
Indre energi.....	125
Varme og arbeid.....	125
Overføring av energi som varme	126
Overføring av energi som arbeid	128
Endring i indre energi.....	129
Termodynamikkens 1. lov.....	130
5.2 Entalpi	130
Endoterme og eksoterme reaksjoner.....	131
Entalpiendringer for faseoverganger	133
Tilstandsfunksjoner	134
Standard dannelsesentalpi.....	135
Hess' lov	137
Eksempel med Hess' lov.....	138
5.3 Varmekapasitet og kalorimetri	141
Kalorimetri.....	143
Kalorimeter med konstant trykk.....	144
Kalorimetri og entalpiendringer	145
Kalorimeter med konstant volum (bombekalorimeter).....	148
5.4 Entropi og termodynamikkens andre og tredje lov	148
Spontanitet	148
Mikrotilstander	149
Entropi.....	152
Termodynamikkens 2. lov.....	153
Termodynamikkens 3. lov.....	154
5.5 Gibbs energi	156
Utledningen av et uttrykk for endringen i Gibbs energi.....	156
Fortegnet på ΔG og spontanitet	158
Spontanitet og hastighet	159

Kapittel 6

Kjemiske likevekter	165
6.1 Likevektsbegrepet	165
Massevirkningsloven	166
Likevektskonstanten K	167
Reaksjonskvotienten Q og sammenhengen mellom Q og K	169
Likevektskonstanten og likevektskonsentrasjoner	170
Likevektskonstanten og Gibbs energi.....	173
6.2 Le Châteliers prinsipp	173
Likevekter og endring av mengden reaktant eller produkt	173
Effekten av temperaturen på en likevekt	175
Effekten av trykk og volum på en likevekt.....	177
Reaksjonshastighet (kinetikk).....	178
Effekten av en katalysator på en likevekt.....	179

Kapittel 7

Syrer og baser	185
7.1 Introduksjon til syrer og baser	185
Sterke og svake syrer og baser.	186
7.2 pH-begrepet	187
pH	188
Nøytraliseringsreaksjoner.	190
Indikator	191
7.3 Svake syrer og baser: K_a og K_b	192
Likevektskonstantene K_a og K_b	193
7.4 Buffere	197
Bufferlikningen (Henderson-Hasselbalch-likningen)	200
7.5 Sure og basiske salter og oksider	202
Elektrolytter	206

Kapittel 8

Løselighet	213
8.1 Løselighet og likt-løser-lik-prinsippet	213
Likt-løser-lik-prinsippet	214
Løselighet i tall.....	217
Løselighet og temperatur.....	217
8.2 Fellingsreaksjoner	220
Løselighetsoversikt og løselighetsregler	220
Fellingsreaksjoner og støkiometri	224
8.3 Løselighetsproduktet K_{sp} og felleffekten	227
Felleffekten	229

Kapittel 9

Redoksreaksjoner og elektrokjemi	237
9.1 Oksidasjonstall	237
Oksidasjonstall	237
Reglene for å sette oksidasjonstall.....	238
Oksidasjonstallreglene i praksis	240
Viktige unntak til oksidasjonstallreglene	242
9.2 Redoksreaksjoner	243
Balansering av redoksreaksjoner.....	244
Eksempel på balansering av en redoksreaksjon	246
9.3 Galvaniske celler	252
Daniell-cellen	253
Cellediagram	254
9.4 Reduksjonspotensial, cellepotensial og spenningsrekken	257
Spenningsrekken	258
Hvordan bruke spenningsrekken.....	259
9.5 Sammenhengen mellom E_{celle}^0, K og ΔG og Nernst-likningen	261
Sammenhengen mellom E_{total}^0 og ΔG	262
Sammenhengen mellom K og ΔG	262
Nernst-likningen ved ikke-standard betingelser.....	264

9.6	Batterier	265
	Primærbatterier	266
	Sekundærbatterier	267
	Nikkel-kadmium-batterier	268
	Litiumion-batterier	268
	Brenselceller	269
9.7	Elektrolyse	270
	Elektrolyse i framstillingen av natriummetall	270
	Elektrolyse av vann i framstillingen av hydrogen- og oksyngengass	271
9.8	Korrosjon	272
	Rusting	273
	Beskyttelse mot rust	274
	Beskyttende oksidlag	275
	Galvaniske serier	276

Kapittel 10

	Organisk kjemi	285
10.1	Organisk kjemi og hydrokarboner	285
	Hydrokarboner	286
	Strukturisomerer	287
	Linjestrukturer	289
	Hvordan sette navn på alkaner?	291
	Alkaners fysiske egenskaper	294
	Hydrokarboner og fossile brennstoff	296
10.2	Noen viktige stoffklasser og deres reaksjoner	297
	Viktige reaksjonstyper i organisk kjemi	298
	Alkener og alkyner	300
	Alkoholer	301
	Aminer	304
	Karboksylysyrer	305
	Estere og amider	306

Kapittel 11

	Polymerer	313
11.1	Polymerer	313
	Syntetiske polymerer og samfunn	317
	Addisjonspolymerer	318
	Kondensasjonspolymerer	319

Fasit	325
Kapittel 1	325
Kapittel 2	329
Kapittel 3	332
Kapittel 4	333
Kapittel 5	334
Kapittel 6	336
Kapittel 7	337
Kapittel 8	339
Kapittel 9	340
Kapittel 10	343
Kapittel 11	345
Appendiks	347
A-1 SI-enheter	347
Grunnenheter	347
Andre SI-enheter brukt i denne boken	347
Enheter som er mye brukt i kjemi sammen med SI-enheter	347
Dekadiske forstavelser	348
Vanlige kjemiske forstavelser	348
A-2 Syre- og basekonstanter	349
Noen syrekonstanter i vannløsning ved 25 °C	349
Noen basekonstanter i vannløsning ved 25 °C	349
A-3 Løselighet	350
Løselighet for salter i vann	350
Løselighetsprodukter for salter i vann ved 25 °C	351
A-4 Spenningsrekken	352
A-5 Termodynamiske data	353
Termodynamiske data for uorganiske forbindelser (25 °C)	353
Termodynamiske data for organiske forbindelser (25 °C)	356
Stikkordregister	357